

## From Literary Studies to Cultural Studies : A Paradigm's Shift

*Trisilpa Boonkhachorn*<sup>1</sup>

### Abstract

This research paper explores the paradigm of cultural studies in the western academic world, especially in the United Kingdom and the United States from 1970 to the present time. It also discusses the impact of cultural studies to the study of literature and its contribution to the research on literary studies. The paradigm of cultural studies opens up the relationship between literature and the world. Examples of dissertations of the Ph.D. Program in Literature and Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University in Thailand which applied this paradigm to the Thai literary context had been analyzed in order to show a paradigm's shift in literary studies in the Thai social context

---

<sup>1</sup> Assistant Professor, Ph.D., Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University  
The Director of Center of Literature Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University  
Chair Person of the Curriculum Administrative Committee, Ph.D. in Literature and Comparative Literature

## จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในวงวรรณคดีศึกษา

ตรีศิลป์ บุญขจร <sup>2</sup>

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งสำรวจกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหราชอาณาจักรและในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ถึงปัจจุบัน วิเคราะห์ผลกระทบของกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อวงวรรณคดีศึกษา คุณูปการของกระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อวรรณคดีศึกษาซึ่งทำให้การศึกษาวรรณคดีสัมพันธ์กับโลก วิเคราะห์ตัวอย่างวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ใช้กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาซึ่งแสดงถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวงวรรณคดีศึกษาในบริบทสังคมไทย

---

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
ผู้อำนวยการศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ

ความเคลื่อนไหวในวงวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งของตะวันตกรวมทั้งในสังคมไทยเองราว ๒ ทศวรรษที่ผ่านมาหันเหความสนใจไปสู่วัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เป็นอย่างมาก ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะร่วมกันไม่ว่าจะเป็นมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ปรัชญา รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี กระแสของความสนใจเรื่องโพสโตโคโลเนียล (Post-colonialism) โพสโตโมเดิร์น (Post-modernism) เป็นอาทิ เป็นกระแสร่วมของสาขาวิชาหลากหลายสาขา ขณะนี้ในวงวิชาการของไทยเองก็ให้ความสนใจกับวัฒนธรรมศึกษาเป็นอย่างมาก มีการเปิดหลักสูตรทั้งในระดับบัณฑิต มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมศึกษากันมากมาย แม้ว่าแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง แต่ละสถาบันจะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากจนน่าจะได้มีการทบทวนถกเถียงทิศทางและแนวทางวัฒนธรรมศึกษาในบ้านเราเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการสาขาวัฒนธรรมศึกษาต่อไป

สำหรับนักวรรณคดีศึกษา ศาสตร์ที่เรียกว่า "วัฒนธรรมศึกษา" เป็นกระบวนทัศน์ที่ท้าทายการศึกษาและวิจัยวรรณคดีเป็นอย่างมาก หลายท่านอาจจะคิดว่าการศึกษาวรรณคดีในสังคมไทยที่มีมาในอดีตตั้งแต่ครั้ง พระยาอนุมานราชธนหรือเสฐียรโกเศศก็ไม่เคยละเลยมิติทางวัฒนธรรมในวรรณคดีก่อนหน้านี้ในสังคมวิชาการของเราก็เคยมีวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยที่ศึกษา "ไสยศาสตร์ในขุนช้างขุนแผน" การวิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีในแง่วัฒนธรรมก็กระทำกันมาช้านาน ถ้าเช่นนั้น "วัฒนธรรมศึกษา" จะมาปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ หรือท้าทายวงการวรรณคดีศึกษาได้อย่างไร

ในที่นี้ผู้เขียนจะกล่าวถึง "วัฒนธรรมศึกษา" หรือ Cultural Studies ที่เป็นกระแสในแวดวงวิชาการของตะวันตก คือ สหรัฐอเมริกาและในภูมิภาคยุโรปซึ่งการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากวรรณคดีศึกษามาเป็นวัฒนธรรมศึกษา เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการศึกษาวรรณคดีครั้งสำคัญ เพราะทำให้วรรณคดีศึกษาซึ่งเคยสนใจแต่ทฤษฎี เช่น โครงสร้างนิยม (Structuralism) รูปแบบนิยมของรัสเซีย (Russian Formalism) ฯลฯ เปิดกว้างขยายขอบเขตของตัวบท (Canon) ที่ใช้ศึกษา โดยให้ความสำคัญกับบริบท (Context) และตระหนักว่าวรรณคดีเป็นตัวบท (Text) ซึ่งเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ซึ่งหลอมรวมวาทกรรมชุดต่าง ๆ ในลักษณะที่อาจยอมรับ ผลิตซ้ำวาทกรรมชุดเดิม การตอบโต้วาทกรรมกระแสหลัก การต่อรอง การปฏิเสธรวมทั้งการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ การอ่าน "วรรณคดี" หรือตัวบทจึงเป็นเรื่องของ "การเมืองเรื่องวัฒนธรรมและอำนาจแห่งวาทกรรม"

แนวทางของวัฒนธรรมศึกษาในโลกวิชาการตะวันตกสร้างคูปการหรืออย่างน้อยให้แง่คิดของวงการวิชาการวรรณคดีเปรียบเทียบและวัฒนธรรมศึกษาในสังคมไทยอย่างไร ผู้เขียนจะสำรวจและประมวลแนวคิดหลักของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาสู่กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่น่าจะมีประโยชน์ต่อวงวิชาการไทย

### วัฒนธรรมศึกษาในวงวิชาการตะวันตก

วัฒนธรรมศึกษาและการวิจารณ์เชิงวัฒนธรรม (Cultural Studies) เป็นแนวทางการศึกษาวิจารณ์ซึ่งกำเนิดจากความเคลื่อนไหวในวงวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษในปี ค.ศ. 1960 เป็นความเคลื่อนไหวทางวิชาการที่มีสำคัญเพราะเป็นการท้าทายขนบการศึกษาวิจารณ์แบบเดิมที่เป็นกระแสหลักครอบงำและทรงอิทธิพล สำนักวัฒนธรรมศึกษาสกูลเบอร์มิงแฮม ซึ่งมีศูนย์กลางที่ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา

ร่วมสมัยศึกษา (Center for Contemporary Cultural Studies) ก่อตั้งโดยสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) และ ริชาร์ด ฮอกการ์ต (Richard Hoggart) ในปี ค.ศ. 1964 เป็นศูนย์กลางของปัญญาชนซึ่งสร้างหลักวิชาและกระบวนทัศน์ของศาสตร์แขนงนี้ในโลกตะวันตก

### วัฒนธรรมศึกษาในอังกฤษ

ในอังกฤษ คำว่าวัฒนธรรมศึกษา หรือการวิจารณ์แนววัฒนธรรม มีความหมาย 2 ประการคือ ประการแรก หมายถึงการวิเคราะห์วรรณคดีที่ทั้งวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ (Canon) และวรรณคดีแนวประชานิยม (Popular Culture) และศิลปะแขนงอื่นๆในบริบท สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ประการที่สอง ใช้ในความหมายที่กว้างกว่าความหมายแรก หมายถึงการศึกษาในแนวทางสหวิทยาการ (Interdisciplinary Studies) ของความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆกับการปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice)

ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 วัฒนธรรมศึกษาเริ่มก่อตัวขึ้นและเป็นที่สนใจของกลุ่มโครงสร้างนิยม และหลังโครงสร้างนิยม ทำให้เกิดการท้าทายการแบ่งชั้นระหว่างวัฒนธรรมสูง (High Culture) กับวัฒนธรรมประชานิยม (Popular Culture) วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญกับคัมภีร์ที่วรรณคดีศึกษาแนวชนบทย่อยคือวัฒนธรรมประชานิยมหรือวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์ เพลงยอดนิยมและอื่นๆ ดังที่ เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) เคยกล่าวไว้ในผลงานชื่อ Culture and Society, 1780-1950 (1950) ว่า การศึกษาวัฒนธรรมไม่ควรศึกษาบางส่วนของวัฒนธรรม แต่ควรจะศึกษาการผลิตทางวัฒนธรรมทั้งหมด

ในผลงานของแอนโทนี อีสโฮป (Anthony Easthope) นำเสนอไว้ในผลงานของเขาเรื่อง Literary into Cultural Studies ว่าวัฒนธรรมศึกษาจะศึกษาทั้งวัฒนธรรมสูงหรือวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับ และวัฒนธรรมประชานิยม ศึกษาตัวบท (texts) ในฐานะที่เป็นปฏิบัติการวาทกรรม (Discursive Practices) และปฏิบัติการของสัญลักษณ์ (Signifying Practices)

ในอังกฤษ เริ่มจากทศวรรษ 1970 วัฒนธรรมศึกษาเริ่มก่อตัวขึ้นในสาขาภาพยนตร์ศึกษา (Film studies) โดยสตีเฟน เฮลธ์ (Stephen Heath) คอลลิน แมคคาบี (Colin MacCabe) แจคเกอรีน โรส (Jacqueline Rose) และคนอื่นๆ ในวารสารสกรีน (Screen) ซึ่งต่อมามีอิทธิพลในวงวิชาการภาพยนตร์ศึกษา ประวัติศาสตร์ศิลปะ วรรณคดีศึกษา ดนตรีศึกษา สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และจิตวิทยาสังคม วารสาร Screen นำเสนอการผสมผสานกันของทฤษฎีมาร์กซิสต์และจิตวิเคราะห์ ในอาณาจักรสัญวิทยา การวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับแนวคิดของหลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser) ในบทความชื่อ "Ideology and Ideological States Apparatuses" และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฌาค ลากอง (Jacques Lacan) ซึ่งนำเสนอแนวคิดในเชิงเปรียบเทียบว่าเด็กทารกมองกระจกและเห็นภาพสะท้อนของตนเองและคิดว่านั้นคืออัตลักษณ์ของตน (the mirror stage) อัลธุสแซร์นำเสนอแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ที่ต่างไปจากความหมายตามชนบเดิมกล่าวคือไม่ได้ดูอุดมการณ์ในแง่สาระ (content) แต่เป็นปฏิบัติการของตัวบทซึ่งมีผลต่อผู้อ่าน

การนำเสนอแนวคิดเรื่อง "subject position" มีอิทธิพลต่องานของจูเลีย คริสตีวา (Julia Kristeva) ในผลงานเรื่อง *La Revolution du langue poetique: L'Avant -garde a la fin du XIX siecle, Lautremont et Mallarme* (1974) ในภาคแปลภาษาอังกฤษชื่อ *Revolution in Poetic Language* โดย มาร์การเรต วอลเลอร์ (Margaret Waller) วารสาร *Screen* ใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของ อัลทูแซร์เพื่อวิเคราะห์ "subject" ซึ่งได้รับผลกระทบจากตัวบทนั้นๆ

ในบทความของ คอลลิน แมคคาบี (Colin McCabe) เรื่อง "Realism and the Cinema: Notes on Some Bretian Theses" (1974) มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายคลาสสิกแนวสังคมนิยม ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 กับงานของฮอลลิวูด เขาเสนอว่าวาทกรรมที่หลากหลายนั้นมีลำดับชั้น เขาแบ่งภาษาเป็น 2 ระดับ คือภาษาที่อยู่ในตัวบท เรียกว่า "an object language" กับภาษาในระดับที่เหนือกว่าที่ เรียกว่า "meta language" ซึ่งไม่ได้ปรากฏเป็นรูปธรรมในตัวบท ไม่ได้เขียน (unwritten) หรือ "im-material" เหมือนหน้าต่างใสซึ่งผู้อ่านหรือผู้ดูอยู่นอกตัวบทแต่อ่านหรือดูตัวบทนั้นด้วย

บทความใน *Screen* ยังนำแนวคิดสตรีนิยมมาศึกษาภาพยนตร์และภาพยนตร์เขียนโดยเน้นเรื่อง "การจ้องมอง" ตามเพศสถานะ เช่นบทความของ ลอรา มัลเวย์ (Laura Mulvey) เรื่อง "Visual Pleasure and Narrative Cinema" (1975) มัลเวย์ นำแนวคิดของจูเลียต มิตเชล (Juliet Michel) ในงานเขียนเรื่อง *Psychoanalysis and Feminism* (1974) โดยใช้จิตวิเคราะห์สำรวจอุดมการณ์ และเพศสถานะ ภาพยนตร์ฮอลลีวูดเป็นการนำเสนอการจ้องมองของผู้ชายต่อผู้หญิง

ผลงานของนักวิจารณ์แนววัฒนธรรมที่ศึกษาภาพยนตร์โดยวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบทในแง่ "subject position" ยังมีผลงานของ จาคเกอริน โรส ชื่อ "Fantasia" (1984) ผลงานของกริเซลดา พอลลัก (Greselda Pollack) ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะในบทความเรื่อง "Vision and Difference: Femininity, Feminism and History of Art" (1988) บทความเรื่อง "The Desire to Desire: The Woman's Film of the 1940s" (1987) ของแมรี แอน โดแอน

การวิเคราะห์งานโฆษณาในบทความเรื่อง "Decoding Advertisement Ideology and Meaning in Advertising" ของ จูดิธ วิลเลียมสัน (Judith Williamson)

ผลงานที่มีชื่อเสียงของ แคเธอรีน เบลซีย์ (Catherine Belsey) เรื่อง *Critical Practice* (1980) ซึ่งวิเคราะห์ตัวบทภาพยนตร์ และบทความเรื่อง "Vision and Painting: The Logic of the Gaze" (1983) ของ นอร์แมน ไบรสัน (Norman Bryson)

สจ๊วต ฮอล ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา เบอร์มิงแฮม เขียนบทความเรื่อง "Cultural Studies: The Two Paradigms" (1980) สำรวจสถานการณ์การศึกษาและการดำเนินงานในรอบ 20 ปีของศูนย์ว่าวัฒนธรรมศึกษามีความแตกต่างทางความคิดและแนวทางแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวัฒนธรรมศึกษา (Culturalist) กับกลุ่มนักโครงสร้างนิยม (Structuralist)

กลุ่มนักวัฒนธรรมศึกษามักมีพื้นฐานมาจากผลงานของเรย์มอนด์ วิลเลียม อี.พี.ธอมป์สัน และอิทธิพลของมนุษยนิยมแบบเสรีซึ่งถือว่ามนุษย์ไม่ว่าจะในฐานะปัจเจกบุคคล (Individual) หรือมนุษย์ในความหมายโดยรวม (Collective) สามารถสร้างความหมายได้อย่างเสรีโดยเน้นปฏิบัติการของสัญญะ (Signifying Practices) ยืนยันการเข้ามามีบทบาทของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลในฐานะผู้อ่านซึ่งมีปฏิบัติการ ให้ความหมายในกระบวนการทางสังคมและประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต

และการต่อสู้ และสามารถเข้าถึงได้ผ่านลักษณะที่เป็นองค์รวมของรูปแบบวัฒนธรรม นักวัฒนธรรมศึกษา กลุ่มนี้มาจากสาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์สังคมและมักทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมุขปาฐะและเรื่องแต่งแนวสังคมนิยม

กลุ่มโครงสร้างนิยม พัฒนามาจากนักวิชาการโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยมซึ่งถือว่าปัจเจกบุคคลวิเคราะห์ด้วยบทหรือกลุ่มตัวบทในบริบททางสังคม กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากภาษาศาสตร์ วรรณคดีวิจารณ์ และสัญวิทยา โดยเฉพาะงานของ หลุยส์ อัลธุสแซร์ ซึ่งดูรูปแบบทางวัฒนธรรมเป็นวาทกรรมกึ่งเอกเทศซึ่งวิเคราะห์สัญญาณในฐานะเป็นผลของอุดมการณ์ ศึกษาตัวบทและปฏิบัติการวาทกรรม อย่างไรก็ตามก็ตีข้อสังเกตของฮอลล์ไม่ได้รับการขยายความที่ชัดเจนมากนัก

ในอังกฤษ อิทธิพลของนักประวัติศาสตร์และนักวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ คือ อี.พี.ทอมป์สัน (E.P. Thompson) และเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ผู้เขียนผลงาน *The Making of the English Working Class* (1963) เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และอุดมการณ์ของมนุษย์ ผลงานของวิลเลียมส์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางคือ *Culture and Society: 1780-1950* (1958) ถกเถียงเรื่องความเคลื่อนไหวและความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม ผลงานเรื่อง *The Long Revolution* (1961) เสนอว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องธรรมดาสามัญ (มีใช้สิ่งสูงส่ง) แม้ว่าวิลเลียมส์จะไม่ได้นิยามตนเองว่าเป็นมาร์กซิสต์แต่ผลงานของเขาเป็นภาคปฏิบัติการของมาร์กซิสต์ซึ่งมองวัฒนธรรมในฐานะอุดมการณ์ซึ่งมี 3 ลักษณะแล้วแต่ชนชั้นปัจเจกบุคคลที่มีอำนาจในสังคม โดยแบ่งวัฒนธรรมเป็น 3 กลุ่ม คือวัฒนธรรมคงค้าง (The Residual) วัฒนธรรมกระแสหลัก (The Dominant) และวัฒนธรรมแรกผลิ (The Emergence) โดยให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและวิธีการของบุคคลที่มีปฏิกริยาต่อสภาพการณ์หนึ่งๆในการปฏิบัติการทางสังคม

การวิจารณ์แนววัฒนธรรมและวัฒนธรรมศึกษาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแนวคิดมาร์กซิสต์เป็นอย่างมาก นักวิจารณ์บางคนประกาศตนเป็นมาร์กซิสต์และใช้แนวคิดสำคัญของมาร์กซิสต์ได้แก่ ผลงานของ มิคฮาเอล บัคติน (Mikhail Bakhtin) วอลเธอร์ เบเนจามิน (Walter Benjamin) อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) และ หลุยส์ อัลธุสแซร์ (Louis Althusser)

บัคติน เป็นนักวิจารณ์ชาวรัสเซียผู้มองว่าวรรณคดีเป็นวาทกรรมและการสนทนากันของวาทกรรม (Dialogues between Discourses) เรื่องเล่าของนวนิยายเขียนขึ้นในสังคมที่มีความเคลื่อนไหว จึงหลอมรวมวาทกรรมที่หลากหลาย ไม่เพียงแต่วาทกรรมกระแสหลัก แต่ยังมีวาทกรรมที่ท้าทายวาทกรรมกระแสหลัก ในผลงานเรื่อง *Problems of Dostoevsky's Poetics* (1929) และ *Rabelais and His World* (1940) บัคตินวิเคราะห์นวนิยายหลากหลายเสียง (วาทกรรม) นวนิยายแต่ละเรื่องประกอบด้วยวาทกรรมที่หลากหลายแตกต่างเปรียบเป็นสรรพสำเนียงและวาทกรรม ในผลงานของ ราเบอเลส์ บัคตินพบว่าการปะทะสังสน์กันของวาทกรรมต่างเปรียบเสมือนงานการ์ตูน ซึ่งเป็นการประเพณีของประชาชนที่เล่นและล้อวาทกรรมกระแสหลักและวาทกรรมทางการของศาสนา นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมพบว่าแนวทางของบัคตินช่วยให้เข้าใจการสนทนากันของวัฒนธรรมสูง-ต่ำซึ่งเกิดขึ้นไม่เพียงแต่ในตัวบทที่เป็นวรรณกรรมประชานิยมแต่เป็นเสียงที่สนทนากันอยู่ในตัวบทวรรณกรรมคลาสสิกเองด้วย

ผลงานของวอลเธอร์ เบเนจามิน ซึ่งเป็นมาร์กซิสต์ชาวเยอรมันซึ่งโจมตีฟาสซิสต์และตั้งคำถามกับคุณค่าที่เหนือกว่าในรูปแบบวรรณคดีแบบฉบับซึ่งสถาปนาเป็นวัฒนธรรมอัน "เรื่องรอง" เขาเห็นว่านักวิจารณ์แนวมาร์กซิสต์ร่วมสมัยกับเขา เช่น จอร์จ ลูคัส (Georg Lukacs) ผู้เขียนผลงานเรื่อง The Historical Novel (1937) จะให้ความสนใจกับนวนิยายแนวสังคมนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 มากกว่าผลงานของพวกคตินิยมสมัยใหม่ในยุคนี้ ในผลงานที่มีชื่อเสียงของเขาเรื่อง "The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction" (1936) เขาไม่เพียงแต่ชื่นชมกระแสสมัยใหม่นิยม เช่นงานสกุลดาดาอิสต์ (Dadaism) แต่ยังชื่นชมพัฒนาการของรูปแบบศิลปะสมัยใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตและการผลิตซ้ำในสังคมนิยม การให้ความสนใจกับงานของมวลชน สื่อมวลชนและสังคมนิยมรูปแบบเช่นภาพถ่าย วิทยุ ภาพยนตร์ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะซึ่งอีกหลายทศวรรษต่อมาเป็นที่สนใจของนักวิจารณ์แนววัฒนธรรม

อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) มาร์กซิสต์ชาวอิตาลี ผู้เขียนผลงานชุด Prison Notebooks (1929-35) ซึ่งต่อมาพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษในชื่อ Selections from the Prison Notebooks (1971) วิจารณ์แนวคิดเรื่องวรรณคดีและวัฒนธรรมโดยให้ความสำคัญและนิยามคำว่าวัฒนธรรมในความหมายที่กว้างกว่าเดิม และรวมทั้งวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมาชีพ กรัมสกีนำเสนอว่าผลงานทางวัฒนธรรมและทางปัญญาสัมพันธ์กับการเมืองและอุดมการณ์ซึ่งประกอบสร้างขึ้นจากความคิดและความเชื่อที่ครอบงำในช่วงเวลานั้น เขาเสนอแนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ซึ่งต่อมาเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญของการวิจารณ์แนวหลังอาณานิคม (Post Colonialism)

นักวัฒนธรรมศึกษาหลายคนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซิสต์ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของการวิจารณ์แนววัฒนธรรมและวัฒนธรรมศึกษา นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดมากที่สุดคนหนึ่งในอเมริกาเหนือทั้งต่อนักวิจารณ์แนววัฒนธรรมและกลุ่มประวัติศาสตร์แนวใหม่ (The New Historicism) ผลงานของฟูโกต์ เรื่อง Discipline and Punish (1975) The History of Sexuality (1976) ฟูโกต์ศึกษาวัฒนธรรมในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยอิงแนวมาร์กซิสต์แต่ต่างจากมาร์กซิสต์ทั่วไปที่ฟูโกต์ไม่ได้มองว่าอำนาจเป็นเรื่องของการครอบงำของผู้มีอำนาจเหนือกว่าต่อผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าแต่มองว่าอำนาจไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการกดขี่และการถูกกดขี่อำนาจมีลักษณะที่ซับซ้อนมีความขัดแย้งและปะทะกันของวาทกรรมซึ่งทำให้เกิดการแสดงออกทางวัฒนธรรม

ฟูโกต์สำรวจและวิเคราะห์การลงโทษ เพศสถานะในแง่วาทกรรมและวิเคราะห์ด้วยทวินลักษณะที่แตกต่างจากนักประวัติศาสตร์และนักวรรณคดีแนวชนบโดยให้ความสนใจกับตัวบทที่นักวรรณคดีอาจจะเลย เช่น รายงานการแพทย์ บันทึกศาล บันทึกประจำวัน ฟูโกต์พยายามใช้วิธีวิทยาเพื่อวิเคราะห์วาทกรรมกับปฏิบัติการวาทกรรมในสังคมในลักษณะที่เป็นสหวิทยาการที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของเพศสถานะ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ชนชายขอบซึ่งมักถูกละเลยจากการศึกษาวัฒนธรรมแนวชนบหรือวัฒนธรรม "มาตรฐาน"

นักทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ฌาคส์ เดริดา (Jacques Derrida) มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักวัฒนธรรมศึกษา ในผลงานของเขาเรื่อง De la grammatologie (Of Grammatology: 1967) เดริดาเสนอประโยคสำคัญคือ "ไม่มีอะไรนอกตัวบท" (There is nothing outside the text)

เขาคิดว่าพฤติกรรมของมนุษย์ล้วนเป็นดัวบทซึ่งสะท้อนและประกอบสร้างโลกที่เราเห็น ตั้งแต่มนุษย์เริ่มต้นเรียนรู้ภาษา มนุษย์รับรู้และอธิบายโลกด้วยภาษา นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมใช้แนวคิดรื้อสร้าง (Deconstruction) ของเดริดาเรื่อง the world / the text ซึ่งมีลักษณะเป็นทวิลักษณ์ด้านตรงข้ามที่มีลำดับชั้น (the hierarchical binary opposition) มาตีความและให้ความหมายความเป็นจริง (Reality) เพื่อลบพรมแดนวัฒนธรรมสูง-ต่ำ และวรรณคดีคลาสสิกกับประชานิยม วรรณคดีกับวาทกรรมวัฒนธรรมอื่นๆ

ในกลางทศวรรษ 1980 ริชาร์ด จอห์นสัน ผู้อำนวยการและสมาชิกศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษาเป็นเวลานาน ดีพิมพ์ ผลงานซึ่งถือเป็นคัมภีร์ของนักวัฒนธรรมศึกษา ชื่อ "What is cultural studies anyway?" ซึ่งแบ่งนักวัฒนธรรมศึกษาเป็น 2 กลุ่มตามที่ ฮอล เคยแบ่งไว้

หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาก่อตั้งที่มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม เมื่อ 1964 โดยศูนย์วัฒนธรรมร่วมสมัยศึกษา ต่อมากลายเป็นภาควิชาภายใต้การอำนวยการของริชาร์ด ฮอคการ์ด เริ่มต้นเป็นส่วนหนึ่งของภาควิชาภาษาอังกฤษ ต่อมาศูนย์เป็นอิสระในปี 1972 ในช่วงที่สจ๊วต ฮอลเป็นผู้อำนวยการตั้งแต่ปี 1969-1979 ก่อนหน้านี้ออลเป็นบรรณาธิการวารสาร New Left Review ช่วงทศวรรษ 1970 มีเอกสารในลักษณะอัดสำเนา 10 ฉบับโดยใช้ชื่อว่า Working Papers in Cultural Studies ต่อมานำมาปรับปรุงและตีพิมพ์ใหม่โดยมีสจ๊วต ฮอล เป็นบรรณาธิการและเขียนคำนำ ได้แก่ Resistance through Rituals: Youth Sub-cultures in Post-War Britain (1976) On Ideology (1978) Women Take Issue (1978) Working Class Culture (1979) Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79 (1980) ในช่วงที่ศูนย์รุ่งเรืองที่สุดในปี 1970 มีอาจารย์ 5 คนและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา 40 คน ในปลายทศวรรษ มหาวิทยาลัยอื่นเริ่มเปิดสอนวัฒนธรรมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันโพลีเทคนิค

วัฒนธรรมศึกษาสายสกุลเบอร์มิงแฮมทั้งสองกลุ่มมีฐานปฏิบัติการที่ The Open University สอนรายวิชาวัฒนธรรมประชานิยมตั้งแต่ปี 1982-1987 มีนักศึกษาลงทะเบียนกว่า 5000 คน มีคณะผู้สอนราว 50 คน โดยหัวหน้าคือ โทนี เบนเนต (Tony Bennett) รายวิชานี้ นำแนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ของแอนโตนิโอ กรัมสกี เป็นฐานคิดที่ผสมผสานทั้งกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาและโครงสร้างนิยม การถกเถียงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกปกครองสามารถมีอำนาจในการต่อรอง ประนีประนอมกับอำนาจ อุดมการณ์หรือโครงสร้างที่ครอบงำ (The Dominant Ideology) ซึ่งแสดงออกในรูปวัฒนธรรมที่เป็นปฏิบัติการในสังคม เบนเนตและคณะให้ความสำคัญกับผู้ปกครองหรืออำนาจกับผู้ที่ถูกปกครองหรือผู้ที่ถูกครอบงำ

ประเด็นที่ถกเถียงกันในวงการวิชาการวัฒนธรรมศึกษาในช่วงทศวรรษ 1980 ส่งอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อวงวรรณคดีศึกษาและวงการมนุษยศาสตร์ เกิด "สงครามทฤษฎี" (The Theory War) ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 วงวรรณคดีศึกษาเริ่มหันเหความสนใจจากทฤษฎีวรรณคดีไปสู่วิธีการและกระบวนการตีความในการวิเคราะห์ดัวบท โดยวิเคราะห์ดัวบททั้งที่เป็นวรรณคดีและที่ไม่ใช่วรรณคดี แม้ว่าจะยังไม่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง กระบวนทัศน์ใหม่นี้ขยายขอบเขตของดัวบทที่ใช้ศึกษา (Canon) ในหนังสือที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากของ เทอรี อีกลัดตัน (Terry Eagleton) เรื่อง Literary Theory: An Introduction (1983) เสนอว่าการวิเคราะห์ดัวบทควรมุ่งตรงไปที่ภาคปฏิบัติ (practice) มากกว่า

การมุ่งปะปายวรรณกรรม ไม่ว่าจะเรียกวิธีการนั้นว่าเป็น ปฏิบัติการวาทกรรม (discursive practice) ปฏิบัติการของสัญลักษณ์ (signifying practice) หรือวัฒนธรรมศึกษา ก็ตามวรรณคดีศึกษาจึงขยายความสนใจไปที่สื่อต่างๆ ภาพยนตร์ร่วมสมัย งานโฆษณาและวรรณกรรมขายดี

ในอังกฤษ วิทยาลัยโพลีเทคนิคมีความสัมพันธ์ทางวิชาการเปิดสอนรายวิชาวรรณคดีและวัฒนธรรมศึกษา ต่อมาเริ่มมหาวิทยาลัยเปิดสอนรายวิชาลักษณะนี้เช่น มหาวิทยาลัย Sussex, Cardiff, Southampton, Nottingham Lancaster แต่น่าสังเกตว่าไม่มีในมหาวิทยาลัยกระแสหลักที่ทรงอิทธิพล (Hegemonic Institutions) เช่น Oxford หรือ Cambridge ให้ความสนใจแต่อย่างใด

### วัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกา

วัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกาเติบโตขึ้นในลักษณะที่แตกต่างจากในอังกฤษ ในระหว่างทศวรรษ 1960-1990 เป็นความเปลี่ยนแปลงในวงวิชาการมหาวิทยาลัยซึ่งมุ่งการศึกษาไปในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) มีลักษณะคล้ายกับพัฒนาการในการศึกษาวิจัยศาสตร์และสตรีนิยมโปรแกรมวัฒนธรรมศึกษามักกำเนิดในภาควิชาภาษาอังกฤษหรือนิเทศศาสตร์ และนำเสนอหลักสูตรในรูปแบบของศูนย์หรือสถาบันมากกว่าภาควิชา

ข้อแตกต่างของวัฒนธรรมศึกษาในสหรัฐอเมริกากับอังกฤษอยู่ที่การเน้นข้อมูลหรือตัวบทในการศึกษา (object of study) กับวิธีการศึกษา (mode of inquiry)

วัฒนธรรมศึกษาร้างการเมืองทางวัฒนธรรมที่ตรงกันข้ามกับแนวสุนทรียะ (Belletrism) และกลุ่มรูปแบบนิยม (Formalism) ในยุคหลังสงครามเย็น วัฒนธรรมศึกษามีลักษณะตรงกันข้ามกับหลักการและคุณค่าทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับหรือสถาปนาแล้วของมหาวิทยาลัย

กลุ่มข้อมูลที่ใช้ศึกษาที่วัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจคือ วาทกรรมในงานโฆษณา ศิลปะ สถาปัตยกรรม คติชน แฟชั่น ภาพยนตร์ วรรณกรรมขายดี เช่นเรื่องผี เรื่องประหลาดโลก หนังสือบอย หนังสือวิทยาศาสตร์ ภาพถ่าย ดนตรี นิตยสาร วัฒนธรรมย่อยของเยาวชน ตำรา ทฤษฎีการวิจารณ์ วิทยู วรรณกรรมสตรี ไททศน์ และผลงานของชนชั้นกรรมาชีพ ตัวบทที่ใช้ศึกษาเหล่านี้ตรงกันข้ามกับตัวบทหลัก (Canon) หรือแม่แบบทางสุนทรียศิลป์ของวัฒนธรรมชั้นสูง (High Culture) วัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชั้นล่าง (Low Culture) หรือวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ลักษณะเช่นนี้เป็นแนวทางของกลุ่มแฟรงเฟิร์ต (Frankfurt School) และปัญญาชนนิวยอร์ก (the New York Intellectuals) ซึ่งแผ่วงมาตั้งแต่ทศวรรษ 1930-1960 ในยุคหลังสมัยใหม่ ศิลปะและกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์การค้ามีคุณค่าแก่การศึกษาพอๆ กับศิลปกรรมและวรรณกรรมชั้นเยี่ยมในพิพิธภัณฑ์ของชาติ วัฒนธรรมศึกษาจะเน้นการศึกษาภาคปฏิบัติการและการประกอบสร้างทางสังคม

นอกจากนี้ วรรณกรรมชั้นเลิศทางสุนทรียะ (The Belletristic Literature) ถูกตรวจสอบจากมุมมองวัฒนธรรมศึกษา วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญวรรณคดีในฐานะที่เป็นเหตุการณ์หรือหลักฐานของรากหรือร่องรอยทางสังคม ประวัติศาสตร์และการเมือง วรรณคดีมิได้ทรงไว้ซึ่งสุนทรียะโดยตัวของมันเอง (An Autonomous Aesthetic Icon) และไม่สามารถแยกตัวเองออกจากการผลิต การแพร่กระจายและการบริโภค

ด้านวิธีการศึกษา (The Mode of Inquiry) วัฒนธรรมศึกษาไม่ได้ศึกษาเฉพาะเทคนิค การสัมภาษณ์ การอธิบายตัวบท การค้นคว้าบริบทแต่ยังวิเคราะห์อุดมการณ์ (Ideological Analysis) การสถาปนา อุดมการณ์ และการประกอบสร้างเป็นสถาบัน การวิเคราะห์สถาบันในฐานะเป็นผู้สร้างแพร่กระจาย องค์ความรู้ ความเชื่อด้วยการปฏิบัติการอย่างมีระบบ (Productive Agencies) สร้างและสืบสานขนบ ซึ่งเป็นวาทกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การศึกษานวนิยายแนวพาฝันร่วมสมัยโดยพิจารณาความสำเร็จ ของการผลิตซ้ำในรูปแบบต่างๆ การวิเคราะห์พลังของวรรณกรรมแนวพาฝันในละครโทรทัศน์ นิตยสารสตรี ที่เกี่ยวข้องกับผู้พิมพ์ ร้านหนังสือ ผู้สร้างละครโทรทัศน์และบรรณาธิการนิตยสาร เครือข่ายของสถาบัน เหล่านี้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้าง การกำหนดและผลิตงานทางวัฒนธรรมบนเวทีให้ผู้เสพบริโภค การวิเคราะห์ "สถาบัน" (Institutional Analysis) ผู้สร้างวัฒนธรรมเป็นหัวใจหลักของวัฒนธรรมศึกษา เพื่อหามิติของอุดมการณ์และพลังในวัฒนธรรมนั้นๆ การแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือตัวบทที่ศึกษา และสถาบันซึ่งสร้างวัฒนธรรมนั้นทำให้เกิดอุดมการณ์

การวิเคราะห์สถาบันหรือผู้สร้างวัฒนธรรมเน้นที่วิธีการและเป้าหมายทางวัตถุขององค์กรนั้นรวมทั้งการ แพร่กระจายของวัฒนธรรมและตัวบทเหล่านั้น การวิเคราะห์อุดมการณ์ แนวคิด อารมณ์ ความเชื่อ ภาพแทนที่หล่อหลอมวัฒนธรรมนั้นเป็นการปฏิบัติการวัฒนธรรม การวิเคราะห์สถาบันหรือผู้สร้าง กับอุดมการณ์

วัฒนธรรมศึกษาในโลกที่พูดภาษาอังกฤษมีพื้นฐานมาจากฝ่ายซ้ายซึ่งมีรากฐานมาจากมาร์กซิสต์ กลุ่มที่ไม่ใช่มาร์กซิสต์และกลุ่มหลังมาร์กซิสต์ นักวัฒนธรรมศึกษากลุ่มนี้มุ่งโจมตีนักวิชาการที่มุ่งสุนทรียะ และรูปแบบนิยมซึ่งไม่สนใจประวัติศาสตร์และการเมืองซึ่งครอบคลุมพื้นที่ในวงวรรณกรรมวิจารณ์ ช่วงหลังสงคราม ส่วนกลุ่มที่มาจากมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วิทยา เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ การเมืองและสังคมวิทยามักจะโจมตีนักมนุษยศาสตร์ที่ตัดขาดการศึกษาออกจากสังคม ปัญญาชนและ นักวิชาการแนวชนบทที่คอยพิทักษ์วัฒนธรรมจะถูกตั้งคำถามว่าไร้คุณค่า

ริชาร์ด โอห์มานน์ (Richard Ohmann) ผู้เขียนหนังสือชื่อ English in America (1976) วิเคราะห์การศึกษาภาษาอังกฤษในฐานะผู้แพร่กระจายไม่เพียงแต่เรื่องความเชี่ยวชาญในการวิเคราะห์ รวบรวมทัศนคติเพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างราบรื่นในสังคมสมัยใหม่

ในสหรัฐอเมริกา คำว่าวัฒนธรรมศึกษาจะใช้ในความหมายกว้าง (ในความหมายแบบที่สอง) ส่วนการวิจารณ์แนววัฒนธรรม จะเน้นการศึกษาด้านวรรณคดีและศิลปะ

วัฒนธรรมศึกษาในอเมริกาเหนือ ได้รับอิทธิพลจากแนวทางของ สจ๊วต ฮอล มิเชล เดอ เซร์โต (Michel de Certeau) ดิค เฮบโดซ (Dick Hebdige) ผลงานเรื่อง Subculture: The Meaning of Style ทำให้เกิดผลงานของนักวิชาการในอเมริกา เช่น ผลงานเรื่อง Television Culture (1987) ของจอห์น ฟิสก์ (John Fiske) ผลงานเรื่อง Dead Elvis (1991) ของ กริล มาร์คัส (Greil Marcus) และผลงานเรื่อง Shopping with Freud (1993) ของ ราเชล โบลบี (Rachel Bowlby) ผลงานเหล่านี้ศึกษา พลังและกระบวนการของผู้บริโภคในการต่อต้านและตอบโต้สื่อโทรทัศน์ ศึกษาเพลงร็อค และจิตวิทยา ของผู้บริโภค

ตัวอย่างผลงานการวิจารณ์เชิงวัฒนธรรม เช่นผลงานของ แมรี ปูเวย์ (Mary Poovey) เรื่อง The Proper Lady and the Woman Writer (1984) วิเคราะห์นวนิยายสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18

ซึ่งเขียนโดยนักเขียนหญิง นิตยสารสตรีและระบบปีตาธิปไตยซึ่งครอบงำและกำหนดการเขียน

ผลงานเรื่อง **Rule of Darkness** (1988) ของ แพตทริก แบรินลิ่งเกอร์ (Patrick Brantlinger) เป็นตัวอย่างการวิจารณ์เชิง วัฒนธรรมโดยวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง **Heart of Darkness** ของ โจเซฟ คอนราด (Joseph Conrad) ในบริบทของจักรวรรดินิยมและเชื้อชาตินิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วรรณกรรม ประโลมโลกแนวประชานิยมเกี่ยวกับความรักและการผจญภัยและวรรณกรรมแนว "expose literature" ซึ่งเสนอภาพแทนอันบิดเบือนของลัทธิล่ามมนุษย์ในแอฟริกา

การวิจารณ์แนววัฒนธรรมวิเคราะห์วรรณกรรมว่าเกิดขึ้น ได้รับอิทธิพลและเป็นรูปแบบวาทกรรม ในวัฒนธรรมช่วงเวลานั้น ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคมที่งานเขียนเรื่องนั้นเขียนขึ้น รวมทั้งการผลิต การแพร่กระจายและการอ่าน นักวิจารณ์เชิงวัฒนธรรมจะต่อต้านวัฒนธรรมสูง (High Culture หรือ Culture) และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประชานิยม วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมชนบทและ วัฒนธรรมมวลชนแต่ก็ไม่ได้ละเลยวัฒนธรรมที่ได้รับการยกย่อง

วัฒนธรรมในทัศนะของนักวัฒนธรรมศึกษาและนักวิจารณ์แนววัฒนธรรม หมายถึงวัฒนธรรมที่ยังคง มีชีวิตและมีความเปลี่ยนแปลงมีการปะทะสังสรรค์กันมากกว่าจะมองว่าวัฒนธรรมหยุดนิ่งและดั้งเดิม การศึกษาวรรณคดีไม่ได้เน้นสุนทรียะหรือมองวรรณคดีเป็น "สิ่งสุนทรีย์" แต่วิเคราะห์วรรณคดี ในแง่ที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น เช่น สภาพเศรษฐกิจ วาทกรรมในสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นการปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน การมองวรรณคดีเหมือนนักมานุษยวิทยามากกว่านักวรรณคดีแนวชนบ

พรมแดนของวัฒนธรรมสูง-ต่ำที่เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงผ่านและหลากหลายเป็นประเด็นที่นักวิจารณ์ แนวนี้ให้ความสนใจ การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมคลาสสิกกับภาพยนตร์หรือการ์ตูน เช่น นวนิยายของ เจน ออสเตน อาจเปรียบเทียบกับนวนิยายพาฝันแบบโกธิคหรือวิถีของผู้หญิง ซึ่งเป็นชนบททางวัฒนธรรม บทละครของเชกสเปียร์ซึ่งเดิมเป็นวัฒนธรรมประชานิยมในหมู่ชนชั้นล่าง เปลี่ยนมาได้รับการยอมรับเป็นวรรณคดีชั้นสูงหรือตัวบทหลักในการศึกษาวรรณคดีต่อมากลายเป็น ภาพยนตร์ซึ่งเป็นศิลปะประชานิยม

นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมจึงท้าทายการศึกษาวรรณคดีแนวชนบในการกำหนดตัวบทสำคัญในการศึกษา (Literary Canon) และการยกย่องวรรณคดีเรื่องหนึ่งๆเป็นวรรณคดีเอก (Great Books) นักวิจารณ์ แนวนี้จะอธิบายตัวบทโดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวบทกับสิ่งอื่นในบริบทสังคมและวัฒนธรรม มากกว่าที่จะมุ่งการประเมินค่า (to relate, rather than to rate) การมุ่งศึกษาผลผลิตทางวัฒนธรรม และปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม เช่นผลงานเรื่อง *Simulations* (1981) ของฌอง โบดียาร์ด (Jean Baudrillard) และผลงานเรื่อง *The Great Divide* (1986) ของแอนเดรีย ฮุยssen (Andreas Huyssen)

นักวิจารณ์แนววัฒนธรรมมักตั้งคำถามกับคุณค่าที่มีลำดับชั้นและวิจารณ์การศึกษาวรรณคดี ในสถาบันการศึกษาเพราะสถาบันการศึกษาชั้นสูงเช่นมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดนิยามคำว่าวัฒนธรรม รวมทั้งกำหนดวัฒนธรรมสูง-ต่ำ (High-Low Culture) นักวัฒนธรรมศึกษาจะผสมผสานและจับคู่ (mix and match) หลักการต่างๆโดยให้ความสำคัญกับสำนึกเชิงอุดมการณ์ของมนุษย์ (Human Consciousness) ซึ่งก่อให้เกิดพลังทางวัฒนธรรม (Cultural Forces)

แม้ว่านักปฏิบัติด้านวัฒนธรรมศึกษาจะอยู่ในสหรัฐอเมริกา แต่ต้นกำเนิดและอิทธิพลทางทฤษฎี พัฒนาขึ้นในยุโรป นักคิดยุโรปสายโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยมซึ่งผลงานมีส่วนสำคัญ

ในการพัฒนาวัฒนธรรมศึกษาคือทฤษฎีภาษาศาสตร์ของเฟอร์ดินาน เดอ โซร์ซูร์ (Ferdinand de Saussure) ผลงานโครงสร้างนิยมของโรแลนด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) โคลด์ เลวี สเตราสส์ (Claude Levi Strauss) ซึ่งเสนอว่าองค์ประกอบทั้งหมดในสังคมเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์รวมทั้งวรรณคดีก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบสัญลักษณ์ (a system of sign) งานจิตวิเคราะห์ของ ฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) ซึ่งมีอิทธิพลในการเสนอแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และ subjectivities ซึ่งถูกประกอบสร้างจากวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคม ลากองเสนอว่า จิตไร้สำนึกของมนุษย์ถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นโครงสร้างเหมือนภาษาและถือว่าความฝันเป็นรูปแบบวาทกรรม เขาให้ความสำคัญกับการถกเถียงเรื่องซึ่งเขาคิดว่าไม่ใช่เป็นธรรมชาติ แต่แท้จริงเป็นผลผลิตของระเบียบสังคมและระบบเชิงสัญลักษณ์

ในสหรัฐอเมริกา วัฒนธรรมศึกษาเจริญงอกงามในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ในหมู่ปัญญาชนในมหาวิทยาลัยและนักวิจารณ์ฝ่ายซ้าย มีหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษาและวารสารชื่อ **Cultural Critique, Differences, Representation Social Text** บรรณาธิการวารสาร ซึ่งก่อตั้งในปี 1985 ที่มหาวิทยาลัย Minnesota ประกาศว่าวัฒนธรรมศึกษาให้ความสนใจวาทกรรมและปฏิบัติการ สถาบันและค่านิยมที่สืบสานในลักษณะวงศาตนาญาติ (Genealogies) ของสุนทรียศาสตร์ สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ส่วนหลักการหรือทฤษฎีที่ใช้คือการตีความวัฒนธรรมที่ใช้วิธีการแบบสหวิทยาการของวรรณคดีศึกษา ปรัชญา มานุษยวิทยา ทฤษฎีมาร์กซิสต์ สตรีนิยม จิตวิเคราะห์ ทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม ในวงวิชาการอเมริกัน วัฒนธรรมศึกษาเป็นสาขาวิชาใหม่ซึ่งรองรับการพบกันของนักวิจารณ์วรรณกรรม นักนิเทศศาสตร์ สตรีนิยม มาร์กซิสต์ นักทฤษฎีหลังสมัยใหม่ นักสัญลักษณ์ศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญศิลปะ นักสังคมวิทยา นักวาทวิทยา และนักประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

ผลงานที่มีอิทธิพลในวงวิชาการช่วงทศวรรษ 1980 คือผลงานของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) เรื่อง **Orientalism** (1978) ซึ่งหยิบประวัติศาสตร์ของภูมิปัญญาในงานวิจัยของตะวันตกเกี่ยวกับตะวันออกกลางซึ่งเป็นวาทกรรมการครอบงำของตะวันตกต่อการสร้างภาพแทนตะวันออกซึ่งแฝงไว้ด้วยอคติทางเชื้อชาติ เพศสถานะด้วยวาทกรรมอาณานิคมโดย (ในทศวรรษต่อมาผลงานของซาอิดก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก)

ในช่วงทศวรรษ 1980 ผู้ที่มีอิทธิพลในหมู่วัฒนธรรมศึกษา คือ โรเบิร์ต โซลส์ (Robert Scholes) นักวรรณคดีศึกษาผู้เขียนหนังสือที่มีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษา คือ **Textual Power** (1985) ข้อความสำคัญที่เขาประกาศคือ "เราต้องหยุดสอนวรรณคดีและเริ่มศึกษาตัวบทพยายามวิเคราะห์ตัวบททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นทัศนศิลป์หรือวาทศิลป์ ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะเช่นไร ทั้งที่ลุ่มลึกและเรขาคณิตของโลก ต้องนำมาศึกษาตัวบทในลักษณะกระบวนการ (Textuality) การศึกษาตัวบทต้องขยายพรมแดนมากกว่าหน้ากระดาษไปสู่ปฏิบัติการทางสถาบันสังคมและโครงสร้างของสังคม" ในช่วงเวลา 10 ปี เขาเปลี่ยนตัวเองจากนักสุนทรียศาสตร์แนวโครงสร้างนิยมที่ไม่ได้มีมิติทางการเมืองมาสู่ความหลากหลายทางความคิดในผลงานชุดไตรภาค คือ **Structuralism in Literature: An Introduction** (1974) **Semiotics and Interpretation** (1982) **Textual Power** (1985) ในช่วงเวลานั้น โซลส์ ก็เช่นเดียวกับปัญญาชนอเมริกันที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมศึกษาของอังกฤษในช่วงทศวรรษ 1970 (แต่ได้อาจได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยมจากยุโรป)

ในช่วงหลังสงครามเวียดนาม นักวิชาการอเมริกันเริ่มได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมศึกษาของอังกฤษจากผลงานของเทอร์รี่ อีกลีตัน (Terry Eagleton) เรื่อง **Literary Theory** (1983) โดยเฉพาะบทสุดท้ายอันทอว์นพลัง ผลงานของวัฒนธรรมศึกษาสายสกุลเบอร์มิงแฮมไม่มีอิทธิพลมากนักในสหรัฐอเมริกา อาจมีผลงานของ ดิค เฮปโดล์ เรื่อง **Subculture: The Meaning and Style** (1979) และเรื่อง **Resistance through Rituals** ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวัยรุ่นชนชั้นผู้ใช้แรงงานซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อยช่วงหลังสงคราม เช่น กลุ่มร็อค กลุ่มมอด กลุ่มเท็ดดี้บอย กลุ่มสกินเฮด และกลุ่มพังค์ เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ทำทลายการครอบงำของวัฒนธรรมกระแสหลักโดยใช้รูปแบบสัญลักษณ์ในเชิงต่อต้านและไม่เห็นด้วยสไตล์ของวัยรุ่นผิวขาวที่พัฒนาวัฒนธรรมของคนผิวดำซึ่งเป็นวัฒนธรรมชายขอบต่อมากลายเป็นวัฒนธรรมประชานิยม ในฐานะนักวัฒนธรรมศึกษารูปแบบทางวัฒนธรรมมีความซับซ้อนซึ่งผสมผสานหลอมรวมทั้งในแง่สุนทรียะ รากเหง้าทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ความลึกลับซับซ้อนของการปฏิเสธการต่อรองการครอบงำทางวัฒนธรรมกระแสหลักและกระแสบริโภคนิยม วัฒนธรรมศึกษาให้ความสำคัญกับกระบวนการประกอบสร้างทางสุนทรียะและสังคม การประดิษฐ์คิดค้นใหม่ทางวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับบริบททางสังคมอย่างแยกกันไม่ออก

จึงไม่น่าแปลกใจที่เมื่อสิ้นสุดทศวรรษ 1980 เกิดวารสารใหม่ชื่อ **Cultural Studies** โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสาขาศรีสาขาศาสตร์วัฒนธรรมศึกษาเพื่อให้ง่าวขวางไปทั่วโลก และเป็นสถานที่พบปะติดต่อกันของนักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาและผู้ปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในประเทศต่างๆ และจากหลากหลายสาขาวิชา มีบรรณาธิการนานาชาติ นักวัฒนธรรมศึกษาใช้แนวคิดหลังอาณานิคมเพื่อเป็นเสียงให้ผู้ที่อยู่ชายขอบของสังคมหรือผู้ที่ไม่เคยมีโอกาสหรือมีเสียงในสังคม เป็นอาณาจักรทางวิชาการที่ผสมผสานไปทั่วโลก เมื่อสิ้นสุดทศวรรษ 2000 ความหลากหลายแพร่กระจายของวัฒนธรรมศึกษาจึงขยายออกไปมากมายหลายสาขาและแพร่กระจายไปทั่วโลก

### การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในวรรณคดีศึกษาตะวันตก

ในผลงานของแอนโทนี อีสโฮป (Antony Easthope) เรื่อง **Literary into Cultural Studies** (1991) ซึ่งวิเคราะห์และรื้อสร้างกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาในอังกฤษที่ดำเนินมาประมาณ 50 ปี การแบ่งชั้นวรรณคดีเป็นวรรณคดีที่ได้รับความนิยมและเป็นตัวบทในการศึกษา (Canon) กับวรรณกรรมประชานิยม กำเนิดของวรรณคดีศึกษา แนวคิดของแมทธิว อาร์โนลซึ่งครอบงำวรรณคดีศึกษาอังกฤษ ในผลงานของอาร์โนลชื่อ **Culture and Anarchy** (1869) ซึ่งแยกแยะวรรณคดีเลิศกับวรรณกรรม "พื้นๆ" ความหมายของวรรณคดีจึงจำกัด หมายถึงวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมว่าดี เป็นวรรณคดีเพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ หน้าที่ของครูวรรณคดีจึงสร้างความเห็นอกเห็นใจชนชั้นต่างๆ การไม่รวมวรรณกรรมประชานิยมอยู่ในตัวบทในการศึกษาเป็นการแบ่งแยกระหว่างวรรณกรรมชั้นสูงกับวรรณกรรมชั้นต่ำ อีสโฮปนำแนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของโทมัส คูณ มาวิเคราะห์วรรณคดีศึกษาโดยแยกแยะว่ากระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษาที่แยกแยะตัวบทในการศึกษาออกจากบริบทและใช้วิธีการอ่านแบบ "The Modernist Reading" ซึ่งมุ่งหาแนวคิดสำคัญและคิดว่าวรรณคดีสมบูรณ์ในตัวของมันเองและการอ่านเพื่อมุ่งหาเอกภาพ (unity) ดังที่ ไอ เอ ริชาร์ด (I.A. Richards) ใน ค.ศ.1926 ผู้นำกลุ่มการวิจารณ์แผนใหม่ (The New Criticism) กล่าวว่า "It is never what a poem says

which matters, but what it is" (สิ่งที่บทกวีกล่าวถึงนั้นไม่สำคัญ ที่สำคัญคือสิ่งที่กล่าวนั้นคืออะไร) อีลฮุสริอส์สร้างกระบวนทัศน์วรรณคดีศึกษากลุ่มการวิจารณ์แผนใหม่และวิธีการอ่านแบบคตินิยมสมัยใหม่ เขาเห็นว่ากระบวนทัศน์ในการอ่านวรรณคดีในวงการวรรณคดีศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนทัศน์มนุษยนิยมอันเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางทำให้เกิด "วิกฤตมนุษยศาสตร์" เขาลงท้ายการปฏิเสธกระบวนทัศน์ดังกล่าวด้วยข้อความของ คริสโตเฟอร์ คลาวเวลล์ (Christopher Caudwell) ที่ว่า

"Humanism, the creation of bourgeois culture, finally separates from it. And Humanism, leaving it, or rather forcibly thrust out, must either pass into the ranks of the proletariat or, going quietly into a corner, cut its throat."

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอีลฮุสริอส์จะนำเสนอความเปลี่ยนแปลงของวรรณคดีศึกษาในด้านกระบวนทัศน์และวิธีวิทยาที่ชัดเจน แต่ผลงานของเขาก็เป็นการแบ่งขั้ววรรณคดีศึกษาและวัฒนธรรมศึกษาด้วยวิธีจับคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) บริบทของการวิพากษ์ของอีลฮุสริอส์ต่อวรรณคดีศึกษาในอเมริกาในช่วงนั้น เขามองวรรณคดีศึกษาเป็นองค์รวมเดียวโดยถือวรรณคดีศึกษาของภาควิชาภาษาอังกฤษในอเมริกาเป็นภาพแทนวรรณคดีศึกษาทั้งหมด แท้จริงวรรณคดีศึกษามีได้เป็นองค์รวมเดียวและดั้งเดิม ยังมีวิธีวิทยาอื่นๆ เช่นวรรณคดีเปรียบเทียบซึ่งมีกระบวนทัศน์ผสมผสานทั้งข้ามชาติ ข้ามศาสตร์ ข้ามศิลป์และสหวิทยาได้ใช้แนวคิดแบบอาร์โนลด์เป็นฐานคิดในการศึกษาวรรณคดี กระบวนทัศน์และวิธีวิทยาของวรรณคดีเปรียบเทียบร่วมขนานกับกระแสในการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่เน้นสหวิทยาการเป็นวิธีวิทยา มากกว่าสามทศวรรษแล้ว

#### กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษากับการวิจัยสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

กระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาเป็นกระบวนทัศน์ที่ทำทลายและมีคุณูปการต่อวงการวรรณคดีศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งวงวิชาการวรรณคดีเปรียบเทียบในประเทศไทย วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบและปริญญาโทสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้กระบวนทัศน์และวิธีวิทยาของวัฒนธรรมศึกษามผสมผสานกับแนวทฤษฎีวรรณคดี อาทิ แนวทฤษฎีสตรีนิยม แนวทฤษฎีหลังอาณานิคม แนวทฤษฎีหลังสมัยใหม่ตั้งโจทย์วิจัยที่ใช้ตอบทวรรณกรรมและตัวบททางวัฒนธรรมอื่นๆ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนทัศน์วัฒนธรรมศึกษาที่ริอส์สร้างนิยามคำว่าวัฒนธรรมรวมทั้งวรรณคดีว่ามีใช่เป็นสิ่งที่สูงส่ง มีคุณค่าสะท้อนความดีงามของมนุษย์หรือเป็นตัวแทนของอารยธรรมมนุษย์เท่านั้นแต่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมว่าเป็น "ความธรรมดาสามัญ" วัฒนธรรมคือรูปแบบของการแสดงออกหรือการสะท้อนความหมายที่หลั่งไหลออกมาจากประสบการณ์ต่างๆ ของผู้คน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เชื่อมโยงร้อยรัดผู้คนชนชั้นต่างๆ เข้าด้วยกัน ภายใต้บริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์เฉพาะหนึ่งๆ อีกทั้งให้ความสำคัญต่อ "ตัวผู้กระทำการ" ที่มีประวัติศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์หรือเน้นมองอำนาจของผู้คนธรรมดาสามัญ ที่สะท้อนประสบการณ์วัฒนธรรมอารมณ์ความรู้สึกและแสดงปฏิบัติการต่างๆ ของเขาออกมา การมุ่งศึกษา วัฒนธรรมสมัยนิยมของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาซึ่งเห็นว่าวัฒนธรรมสมัยนิยมคือพื้นที่แห่งการต่อสู้ดิ้นรน ระหว่างฝ่ายที่มีอำนาจ เหนือกว่ากับฝ่ายที่ถูกควบคุมบงการหรือระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งมีพื้นฐานคิดมาจากแนวคิดเรื่อง

การครอบงำทางวัฒนธรรม (Hegemony) ของ อันโตนิโอ กรัมชี เป็นกระบวนการทัศน์และฐานคิดที่ทำให้ การศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบขยายขอบเขตของการศึกษาวรรณคดีโดยให้ความสำคัญกับวรรณคดี ในฐานะเป็นตัวบททางวัฒนธรรมและการปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคม ด้วยกระบวนการทัศน์นี้ วรรณคดีเปรียบเทียบจึงเชื่อมโยงกับสังคมและการศึกษาวรรณคดีเองก็เป็นปฏิบัติการทางสังคม ในลักษณะหนึ่งเช่นกัน

คุณูปการของวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบจึงมีหลายประการ ดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมศึกษาทำให้ตัวบทที่ใช้ศึกษาในวรรณคดีเปรียบเทียบขยายขอบเขต ออกจากวรรณคดีแบบฉบับหรือวรรณคดีที่ได้รับการยอมรับไปสู่การศึกษาวรรณคดีของชนชายขอบในสังคม ทั้งด้านเพศสถานะ ชนชั้นและเชื้อชาติ "มุมมองจากชายขอบ" เป็นทั้งกระบวนการทัศน์และวิธีวิทยา ที่นำไปสู่การตั้งโจทย์วิจัยสาขาวรรณคดีเปรียบเทียบการไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะวัฒนธรรมกระแสหลัก แต่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชายขอบและปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันทำให้การศึกษาวรรณคดีเป็นการ วิเคราะห์ปฏิบัติการทางวาทกรรมและอำนาจ

ประการที่สอง วัฒนธรรมศึกษาทำให้เกิดความตระหนักว่าวรรณคดีในฐานะตัวบททางวัฒนธรรม เป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมและเป็นเรื่องของการเมืองเรื่องวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการครอบงำทาง วัฒนธรรม (Hegemony) นำไปสู่การตั้งโจทย์วิจัยหรือแนวทางการวิเคราะห์การประกอบสร้าง อัตลักษณ์และมายาคติ เป็นต้น

ประการที่สาม ในยุคโลกาภิวัตน์และยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์เป็นปฏิบัติการ ทางวัฒนธรรมในลักษณะครอบงำที่ซับซ้อน การแผ่ขยายของวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในท้องถิ่น ระดับต่างๆ มิได้เป็นเพียงการครอบงำด้านเดียวแต่ยังมีการต่อรอง การยอมรับและการปฏิเสธในลักษณะ การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างในแต่ละบริบท

กระบวนการวัฒนธรรมศึกษาจึงเป็นแนวโน้มล่าสุดที่ทำให้วงการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบขยายขอบเขต การศึกษาและสัมพันธ์กับสังคมในกระแสของความเปลี่ยนแปลงได้อย่างไม่หยุดนิ่งและมีชีวิตชีวา

งานวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบที่ใช้วัฒนธรรม ศึกษาเป็นโจทย์ในการวิจัย เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง "วรรณกรรมพื้นบ้านในชุมชนลาวหลวงพระบาง กับบทบาทในการสืบสานความเป็นลาวหลวงพระบางในบริบทสังคมไทย" ของ บัณฑิต วังคีรี (2551) ผู้วิจัยตั้งโจทย์ของการวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของชาวลาวหลวงพระบางว่าเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในไทยที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยและอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อ 200 ปีที่แล้ว ยังคงสืบสานหรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นผู้วิจัยรวบรวมวรรณกรรมทั้งประเภท มุขปาฐะและลายลักษณ์ ของชุมชนดังกล่าวในฐานะที่เป็นการสืบสานวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน ผู้วิจัยสรุปว่า ชาวลาวหลวงพระบางในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังคงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองของไทย ชาวลาวอพยพกลุ่มนี้สร้างสรวงสรรค์วรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์ขึ้นใหม่เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของตน วรรณกรรมไม่เพียงแต่มีบทบาทในการหล่อหลอมมโนทัศน์ วิธีคิดและวิถีชีวิตหากยังมีบทบาท ในการสร้างอัตลักษณ์ลาวหลวงพระบางในประเทศไทยซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตโดยแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน วรรณกรรมมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ ช่วงที่สอง วรรณกรรมมีบทบาทในการสร้างสำนึกตอบโต้อำนาจรัฐไทยและในช่วงที่สาม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมสร้างชาติไทยและวาทกรรมการพัฒนาที่ครอบงำอย่างเป็นระบบส่งผลให้ชาวลาวหลวงพระบางปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้สอดคล้องกับความเป็นไทยเพื่อเลื่อนสถานภาพทางสังคม และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ในฐานะพลเมืองไทยโดยการผนวกรวมความเป็นไทยกับความเป็นลาวเข้าด้วยกันและนิยามตนเองเป็น "ชาวไทยเชื้อสายลาวหลวงพระบาง" อัตลักษณ์ชาวลาวหลวงพระบางในไทยมีความเลื่อนไหลและเลือกแสดงอัตลักษณ์ของตนได้หลากหลายในสังคมไทยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์ของตนวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าทั้งในด้านการเก็บรวบรวมวรรณกรรมต้นฉบับตัวเขียนและวรรณกรรมมุขปาฐะและการให้ความหมายของตัวบท ดังกล่าวในด้านที่เป็นปฏิบัติการทางวัฒนธรรมเพื่อต่อรองเรื่องอำนาจและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชน

วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบที่ใช้กระบวนการค้นคว้าวรรณกรรมศึกษาที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือ วิทยานิพนธ์เรื่อง "วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย" ของ ถนอม นวล หิรัญเทพ ซึ่งมุ่งสำรวจและวิเคราะห์วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย ทั้งที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนที่ไม่ใช่คนพิการและที่เขียนโดยคนพิการเพื่อวิเคราะห์กระบวนการประกอบสร้างความหมายของ "ความพิการ" ที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย ความหมายของความพิการเปลี่ยนไปตามปฏิสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับความพิการในแต่ละยุคสมัย ในยุคจารีต ความพิการหมายถึงวิพากกรรมและวัตถุประสงค์เพื่อการสังเคราะห์ จากวาทกรรมศาสนาพุทธได้แก่ความเชื่อเรื่องกรรมเก่า การเวียนว่ายตายเกิด การทำบุญสุนทานและความเมตตากรุณา ในยุคเวทนานิยม-สังคมสังเคราะห์ ซึ่งแบ่งเป็นยุคการสร้างชาติไทยไปสู่อารยะ ซึ่งมีวาทกรรมสำคัญคือวาทกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งทำให้ความพิการเป็นภาระของสังคมที่ต้องให้การฟื้นฟูในยุคของการเติบโตของสิทธิมนุษยชนของคนพิการมีวาทกรรมสิทธิมนุษยชนของคนพิการ ในบริบทดังกล่าว เรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทยเข้ามามีส่วนร่วมในปฏิสัมพันธ์ทางวาทกรรมข้างต้นทั้งในแง่การผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของวาทกรรมต่างๆ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าและน่าสนใจทำให้การวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมเป็นการทำความเข้าใจปฏิบัติการทางวาทกรรมในสังคมไทยที่มีพลวัตและหลากหลาย รวมทั้งเข้าใจมาายาคติเกี่ยวกับความพิการในสังคมไทยอีกด้วย

พัฒนาการของวรรณคดีเปรียบเทียบไปสู่ปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมศึกษาทำให้การศึกษาวรรณกรรมเป็นการศึกษาวัฒนธรรมและสังคมไปพร้อมๆ กันและเปิดทิศทางของวรรณคดีเปรียบเทียบให้พัฒนาก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่โดดเดี่ยวหรือตัดขาดศาสตร์ของตนออกจากสังคมและโลก

## อ้างอิง

ตรีศิลป์ บุญขจร. "จากวรรณคดีศึกษาสู่วัฒนธรรมศึกษา: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์,"  
เสนอในการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 7 "ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา"  
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 26-28 มีนาคม 2551.

ถนอมนวล หิรัญเทพ (2551). "วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย"  
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ.

บัวริน วงศ์ศิริ (2551). เรื่อง "วรรณกรรมพื้นบ้าน ในชุมชนลาวหลวงพระบางกับบทบาทการสืบสาน  
ความเป็นลาวหลวงพระบางในบริบทสังคมไทย" วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต  
สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ.

วสันต์ ปัญญาแก้ว. "วัฒนธรรมศึกษาในประเทศไทย: จากซ้ายใหม่ถึงสัจวัต ฮอลล์"  
เสนอในการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 7 "ยกเครื่องเรื่องวัฒนธรรมศึกษา."  
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 26-28 มีนาคม 2551.

Anthony Easthope (1991). **Literary into Cultural Studies**. London: Routledge.

Barker, Chris (2003). **Cultural Studies: Theory and Practice**. Second Edition. London:  
SAGE Publications.

During, Simon (2005). **Cultural Studies: A Critical Introduction**. Oxon: Routledge.

Storey, John (2001). **Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction**. Third Edition.  
Essex: Pearson Education Limited.

